

Audyt społeczny w organizacjach pacjentów

-

Rekomendacje

Organizacje pozarządowe działają w ramach obowiązującego w demokratycznym państwie prawa, wpływając w ramach demokratycznych procedur na jego doskonalenie.

Karta Zasad Działania Organizacji Pozarządowych

Celem audytów była weryfikacja zgodności działania wybranych organizacji z obowiązującymi przepisami prawa, statutu, regulaminami i uchwałami organów statutowych organizacji. Na podstawie audytów można pokusić się o następujące rekomendacje.

Ustawy konstytucyjne i prawa wewnętrzne

Niezależnie od formy prawnej, działalność organizacji opiera się na statucie i innych - powstałych w oparciu o statutowe zapisy - wewnętrznych dokumentach, takich jak np. regulaminy. Statut organizacji powinien być dla niej podstawowym kierunkowskazem, znanym i przestrzegany przez wszystkie zaangażowane osoby. Organizacja nie powinna dopuszczać do sytuacji, w której statut nie jest przestrzegany, nie może to być usprawiedliwione argumentami o zbyt dużych ograniczeniach narzucanych przez statut czy regulaminy. Należy dążyć do takiego formułowania statutu, żeby był dla organizacji użyteczny i możliwy do przestrzegania. Pozwoli to uchronić organizację nie tylko przed wewnętrznymi, ale też potencjalnymi zewnętrznymi problemami (należy pamiętać, że zewnętrzne organy nadzoru mają prawo i możliwości kontrolowania działalności organizacji z jej statutem).

Rekomendujemy:

1. Regularne weryfikowanie statutu pod kątem jego dostosowania do aktualnych potrzeb organizacji, a także do obowiązujących przepisów.
2. Traktowanie statutu jako dokumentu, którego celem jest sprawne działanie organizacji, a którego nieprzestrzeganie może być pierwszym symptomem kryzysu w organizacji.
3. Traktowanie statutu jako dokumentu, który powinien być żywym dokumentem, czyli dostosowywanym do potrzeb organizacji i zmieniających się warunków.
4. W przypadku stwierdzenia, że funkcjonujące zapisy statutowe są dla organizacji zbyt dużym ograniczeniem w codziennej działalności – weryfikowanie i zmienianie zapisów statutowych zamiast ich omijania.

Organizacje działające jako stowarzyszenia powinny opierać się na pracy społecznej członków i ich aktywnym udziale w życiu stowarzyszenia. Stowarzyszenia powinny dążyć do stworzenia swoim członkom, zróżnicowanych i odpowiednich do ich potrzeb i oczekiwań, możliwości włączania się w działalność stowarzyszenia, zarówno poprzez udział w zachodzących w nim demokratycznych procedurach, jak i bieżących działaniach.

Rekomendujemy:

1. Traktowanie członków stowarzyszenia jako najważniejszego interesariusza i najcenniejszego zasobu organizacji, którego rola i znaczenie znacznie wykracza poza tę wynikającą z płacenia składek członkowskich.
2. Regularne badanie potrzeb członków związanych z ich członkostwem, a także okresową ewaluację sposobu prowadzenia spraw stowarzyszenia z perspektywy oczekiwań i potrzeb członków.
3. Włączanie wszystkich członków stowarzyszenia w system demokratycznego określania zadań i sposobu ich realizacji, a także – w miarę ich oczekiwań, możliwości i potrzeb – w samą realizację działań.

Organizacje działające jako fundacje powinny opierać swoje działania na celach określonych przez fundatora i majątku przeznaczonym na ten cel. Prywatny charakter fundacji oraz jej niedemokratyczna z założenia struktura nie powinna ograniczać organizacji w wypracowaniu sposobu działania uwzględniającego potrzeby i oczekiwania wewnętrznych i zewnętrznych interesariuszy – pracowników, wolontariuszy, beneficjentów, darczyńców.

Rekomendujemy:

1. Tworzenie funduszu, który powstaje z funduszu założycielskiego oraz, ewentualnie, z zaoszczędzonych środków, a który zapewniałby organizacji minimum niezależności w realizowaniu swojej misji.
2. Stałą pracę nad formułowaniem misji, która zapewniałaby realizację celu fundacji - zgodnie z intencją fundatorów - w zmieniających się warunkach.
3. Włączanie beneficjentów działań fundacji w dopracowywanie planowanych działań fundacji jest tu traktowane jako dobra praktyka, może być realizowane zarówno poprzez partycypacyjne procesy oceny potrzeb i ewaluację, jak i włączanie ich w prace wewnętrznych ciał fundacji (np. Rady Fundacji czy Rady Programowej).

Ustawa o działalności pożytku i o wolontariacie

Ustawa o pożytku mówi tylko o pewnej części działań organizacji. To znaczy, że część organizacji może podejmować działania, które nie muszą być definiowane jako działalność pożytku publicznego (np. pewne formy usług wzajemnych, realizacji wspólnych pasji czy uprawiania kultu religijnego), ale też w działaniach konkretnej organizacji nie wszystkie działania można uznać za podejmowane w interesie społecznym.

Rekomendujemy:

1. Weryfikację celów podejmowanej działalności - zarówno odpłatnej jak i nieodpłatnej – z celami statutowymi organizacji i sferami zadań publicznych określonymi w ustawie, ale także z szeroko rozumianym dobrem wspólnym. Dobrze zdefiniowane cele, a więc i oczekiwane efekty, umożliwią nie tylko skuteczne działanie, ale także promowanie własnej działalności.
2. Szukanie własnego rozumienia pożytku publicznego, niekoniecznie w sferze zadań publicznych, który mógłby być podstawą włączania działań poszczególnych organizacji w długofalowe zmiany ochrony zdrowia.

Rachunkowość

Rachunkowość jest tylko zapisem finansowej działalności organizacji. W istocie chodzi o jak najlepsze zarządzanie finansami w organizacjach, księgowość jest tylko jednym z mechanizmów kontroli gospodarki zasobami. Rachunkowość nie powinna być wyłączną domeną księgowych (zwłaszcza zewnętrznych), organizacja nie jest w stanie rzetelnie zarządzać własnymi finansami bez aktywnego zaangażowania osób zarządzających organizacją.

Rekomendujemy:

1. Stałe podnoszenie kompetencji finansowych organów zarządzających i kontrolnych, umożliwiające im nadzorowanie zgodności z prawem i celami organizacji sposobu bieżącego prowadzenia spraw finansowych przez osoby odpowiedzialne.
2. Aktywny udział zarządów i wewnętrznych organów kontroli i nadzoru (komisji rewizyjnych w stowarzyszeniu, rad fundacji w fundacji) w świadomym zarządzaniu finansami, oraz przygotowywaniu sprawozdań (zrozumiałych dla członków i innych interesariuszy organizacji).
3. Dbanie o to, by zasoby finansowe zarówno własne jak i powierzone w ramach dotacji, były wykorzystywane dla realizacji celów organizacji i „w rozsądnych rozmiarach” do jej rozwoju.

Zatrudnianie

Organizacje pozarządowe mogą, a w niektórych sytuacjach powinny, zatrudniać płatny personel, dbając o stworzenie wszystkim osobom zatrudnionym i wolontariuszom godnych oraz satysfakcjonujących warunków ich rozwoju. Organizacje są odpowiedzialne za stworzenie środowiska pracy, w którym możliwe jest pogodzenie realizacji celów organizacji z realizacją celów osobistych każdej osoby, miejsca wolnego od dyskryminacji, mobbingu i nadużyć.

Rekomendujemy:

1. Prowadzenie polityki zatrudnienia w sposób, który nie będzie formą wykorzystywania taniej siły roboczej i nieprzestrzegania przepisów regulujących prawa pracownicze.
2. Prowadzenie przejrzystej, niedyskryminującej i wolnej od konfliktu interesów polityki zatrudniania i wynagradzania, stwarzającej możliwość rozwoju zawodowego i łączenia go z życiem rodzinnym.
3. Prowadzenie przejrzystej i racjonalnej polityki wynagradzania, która wyklucza niewspółmierne do wykonywanej pracy, zarobki czy przywileje.
4. Bycie dobrym pracodawcą, który nie unikając swoich prawnych obowiązków, jest wrażliwy na specjalne potrzeby swoich pracowników i – w miarę możliwości - umożliwia im ich realizację w ramach własnej struktury.
5. Niewykorzystywanie emocjonalnego zaangażowania pracowników, zleceniobiorców i wolontariuszy w realizację misji organizacji do ograniczania przysługujących im praw, w tym także prawa zrzeszania się w związkach zawodowych.

Formy pozyskiwania środków

W organizacjach to, w jaki sposób pozyskiwane są środki finansowe determinuje zaufanie społeczne i długofalową niezależność organizacji, pozwala także unikać konfliktu interesów i konieczności wyboru między realizacją misji a zabezpieczeniem środków na podstawowe wydatki.

Rekomendujemy:

1. Dywersyfikację źródeł i form pozyskiwanych środków na działalność społeczną w ten sposób, aby istnienie organizacji nie było zależne od decyzji kogoś spoza organizacji.

2. Stawianie się w partnerskich relacjach z dysponentami środków publicznych czy prywatnych tak, aby realizowane działania wypełniały przede wszystkim misję organizacji, a nie oczekiwania donatorów.
3. Unikanie korzystania ze środków, które rodzą zależności dla organizacji lub konflikt interesów, w szczególności – jeśli może to zagrazić interesom beneficjentów organizacji.

Inne obowiązki:

Organizacje powinny znać i wypełniać nałożone na nie obowiązki. W tym celu powinny śledzić zmiany przepisów ich dotyczących, podnosić kompetencje w zakresie ich przestrzegania, a także aktywnie korzystać z możliwości zabrania publicznie głosu, czy to indywidualnie, czy angażując się w inicjatywy rzecznicze podejmowane przez inne organizacje.

Jednak rekomendujemy:

1. Pamiętanie, że organizacja pozarządowa nie jest jedyną formą prowadzenia działalności społecznej (pomocy innym) i w razie konfliktu interesu pomiędzy misją (dobrem beneficjentów) a wymogami prawnymi można zamknąć działalność.
2. Wiele obowiązków jest niedostosowanych do możliwości i specyfiki działania organizacji pozarządowych. W tym wypadku „obowiązkiem” organizacji jest działać na rzecz ich zmiany, lub powierzyć to zadanie wyspecjalizowanej organizacji (federacji).
3. Organizacje powinny dbać o jawność i przejrzystość swoich działań (z wyłączeniem tych, które uderzałyby np. w beneficjentów tych działań). Odpowiedzialność ta ciąży na organizacjach nie na mocy obowiązujących przepisów, ale jest to obowiązek moralny wobec darczyńców, beneficjentów i innych interesariuszy organizacji.